

О.В.Лисевич,
асистент,
Криворізький ДПУ

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

У статті автор наголошує на необхідності використання педагогічної технології як ефективного засобу формування культури педагогічного спілкування майбутніх учителів.

В статті автор утверждає о необходимости использования педагогической технологии как эффективного способа формирования культуры педагогического общения будущих учителей.

The author emphasizes the necessity of using the pedagogical technology as an effective means of formation of the culture of pedagogical communication of future teachers.

В умовах змін, що відбуваються в системі вищої освіти, зумовлених поступом України в Європейське співтовариство, виникає необхідність удосконалення професійної підготовки майбутніх спеціалістів. На нашу думку, використання науково обґрунтованих педагогічних технологій сприятиме вдосконалення навчального процесу.

Необхідність дослідження педагогічних технологій, виявлення їх ефективності, зумовлене вимогами Державної національної програми "Освіта" ("Україна ХХІ століття"), Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті, модернізацією системи освіти України відповідно до європейських стандартів [1; 2].

Поняття "педагогічна технологія" досить широко використовується та має неоднозначне тлумачення у науковій літературі [3; 4; 5].

У 1979 році Асоціація педагогічних комунікацій і технологій США опублікувала "офіційне" визначення педагогічної технології: "Педагогічна технологія є комплексним, інтегративним процесом, що охоплює людей, ідеї, засоби і способи організації діяльності для аналізу проблем і планування, забезпечення, оцінювання і керування вирішенням проблем, що стосуються всіх аспектів засвоєння знань"

Таке визначення було надто загальним і потребувало подальшого уточнення. Пізніше з'являється визначення педагогічної технології як "систематичного методу планування, застосування й оцінювання всього процесу навчання й засвоєння знань шляхом обліку людських і технічних ресурсів і взаємодії між ними для

досягнення найефективнішої форми освіти” [5, с.22].

У вищій професійній школі технологія навчання визначається як комплекс психолого педагогічних дій, що включають спеціальний підбір та поєднання дидактичних форм, методів, способів, прийомів та умов, необхідних для процесу навчання. Вона покликана виконати необхідні зміни форм поведінки та діяльності студентів та зробити діяльність викладача процесом передбачуваним позитивним результатом [8, с.4-5].

Вищезгадані визначення уточнювалися в залежності від курсу зору дослідників. Так, провідний дидакт початкової школи О.Я.Савченко, педагогічну технологію розуміє як побудову навчального процесу за визначеною схемою, як засіб керування розв’язанням дидактичних проблем, що передбачає чітке формулювання викладачем навчальної мети з орієнтацією на очікувані результати; спеціальну організацію навчального процесу (добір форм, методів, прийомів, оцінка результатів, корекція) [7].

Різні аспекти теорії і практики педагогічних технологій розглядалися у працях вітчизняних і зарубіжних вчених (В.П.Беспалько, Т.А.Львіна, І.Я.Лернер, О.М.Пехота, Н.Ф.Тализіна та ін.).

Останнім часом у педагогіці спостерігається активізація наукових пошуків і розробок педагогічних технологій (І.М.Богданова, І.А.Зязюн, І.В.Лозова, І.Ф.Прокопенко, В.І.Євдокимов).

Основною рисою педагогічної технології є її алгоритмізація, що включає можливість відтворення всіх компонентів, керування процесом, зворотний зв’язок, прискорення процесу навчання.

Прокопенко І.Ф., Євдокимов В.І. тлумачать педагогічну технологію як “вивчення, розробку та системне використання принципів організації навчального процесу, спираючись на останні досягнення науки та техніки. педагогічна технологія виступає тут як педагогічна система, в якій використання засобів навчання підвищує ефективність навчального процесу” [6, с.6].

Педагогічну технологію у науковій літературі порівнюють з методикою і роблять висновки про їх відмінність. Так педагогічна технологія включає в себе гарантію кінцевого результату проектування майбутнього навчального процесу. Окрім того педагогічне навчання не допускає варіативності, пошукової діяльності, проб, помилок; обов’язковим є постійний зворотний зв’язок [5].

Таким чином схематично технологію навчального процесу можна зобразити так: планування результатів → організація та мотивація навчальної діяльності → процес навчання як низка діалогічних навчальних ситуацій → контроль і корекція якості засвоєння.

Будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати основним критеріям технологічності: системності (наявність логіки процесу, взаємозв'язку частин, цілісність), керованості (можливість діагностики досягнення цілей, планування процесу навчання), ефективності (технологія повинна вибиратись відповідно до результатів і оптимальних затрат, гарантувати досягнення певного стандарту навчання), відтворюваності (можливості застосування в інших однотипних навчальних закладах іншими суб'єктами) [5, с.23].

Методологічною основою технології формування культури педагогічного спілкування є ідея про постійні зміни і розвиток особистості, яка здатна набувати нові особистісні й індивідуальні якості, що обумовлюють можливість професійного розвитку. В основу технології нами покладено системний, рефлексивний, індивідуальний, комунікативний підхід, що забезпечує ефективне формування культури педагогічного спілкування майбутнього вчителя.

У контексті системного підходу всі складові педагогічної та методичної освіти сприяють формуванню культури педагогічного спілкування.

Рефлексивний підхід включає в себе уміннями співвідносити свої думки, погляди з думками, поглядами інших, будувати діалог з урахуванням різноманітних світоглядних позицій, то тільки тоді можлива взаємодія, співпраця.

Рефлексія визначає ставлення студента до самого себе як суб'єкта професійної діяльності, передбачає себе у навчальній ситуації. Здібність порівнювати, співставляти власне бачення з оцінками інших відбувається лише у безпосередньому спілкуванні, оскільки тільки так можна усвідомити як тебе сприймає і оцінює оточення.

Рефлексія пов'язана з установкою на "зворотній зв'язок", на уміння бачити і інтерпретувати отриману інформацію, на оцінку результативності та доцільності застосованих впливів, способів розв'язання навчальних ситуацій.

Індивідуальний підхід є практичним урахуванням

індивідуально- психологічних особливостей студента, обумовлена можливістю впливу та корекції під час формування культури педагогічного спілкування.

Комунікативний підхід розглядає навчання як серію типів діалогічних навчальних ситуацій, які підбираються та опрацьовуються згідно принципів навчання діалогічному мовленню як комунікативній діяльності і кожний мовленнєвий вчинок повинен здійснюватися тільки в умовах відповідної мовленнєвої ситуації.

Отже, педагогічну технологію формування культури педагогічного спілкування ми будемо розглядати як особливу організацію навчального процесу. Навчальний процес нами буде розглядатися як навчальний період, що складається з низки навчальних діалогічних ситуацій, які відрізняються одна від одної формами (Ф), способами (С), методами (М), прийомами (П).

Навчальна діалогічна ситуація – це частина навчального періоду зі своїм індивідуальним набором компонентів (С+М+П). Тривалість навчальних діалогічних ситуацій та їх число в навчальному періоді може бути різним. Послідовна зміна навчальних діалогічних ситуацій буде складати внутрішню структуру навчального періода. У цьому контексті визначення технології буде таким: під технологією навчання, ми будемо розуміти послідовність навчальних діалогічних ситуацій, необхідну для гарантованого досягнення навчальних цілей.

До структури технології формування культури педагогічного спілкування включасмо:

- технологічний процес (принципи, методи, засоби, прийоми навчання, умови розвитку мотиваційної, пізнавальної сфери);
- зміст навчання у вищому педагогічному закладі;
- діагностичні методи (анкетування, тестування, пряме та опосередковане спостереження).

Метою застосування технології є формування професіоналізму майбутнього вчителя, компонентом якого є культура педагогічного спілкування, в умовах реального педагогічного процесу загальноосвітньої середньої школи. Завдання практичної підготовки реалізується через побудову навчальних діалогічних ситуацій, що є основним фактором формування культури педагогічного спілкування.

На нашу думку, процес формування культури педагогічного спілкування засобами діалогічних навчальних ситуацій включає в себе:

1. Усвідомлення студентами своєї ролі при побудові навчальних діалогічних ситуацій, розвиток умінь будувати спілкування з учнями у навчальній діалогічній ситуації.
2. Розуміння студентами необхідності навчальних діалогічних ситуацій як цілісного творчого процесу у формі ділової гри.
3. Розвиток у студентів умінь спостерігати й аналізувати побудову навчальних діалогічних ситуацій своїх однокурсників.
4. Здійснювати самоаналіз проведених навчальних діалогічних ситуацій.

Отже, застосування технології формування культури педагогічного спілкування відбувалося з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей студентів. Комплексне і поетапне застосування навчальних діалогічних ситуацій забезпечило позитивну атмосферу на заняттях, стійку мотивацію, сприяло виробленню вмінь організовувати діалог, імпровізувати, поглибило знання з досліджуваної теми.

Список використаних джерел

1. Державна національна програма "Освіта" ("Україна XXI століття"). – К.: Райдуга, 1994. – 61с.
2. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті (проект) // Освіта. – 2001р. – 11-18 липня. – С.2-6.
3. Освітні технології: навч. – метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2002. – 255с.
4. Остапенко А.А. Дидактические средства: попытка классификации / А.А. Остапенко // Пед. технологии. – М.: "Народное образование". – 2005. – №1. – С.12-21.
5. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. – метод. посібн. / О.І.Пометун, Л.В.Пироженко. За ред. О.І.Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192с.
6. Прокопенко І.Ф. Педагогічна технологія / І.Ф.Прокопенко, В.І.Євдокимов. – Харків: Основа, 1995. – 105с.
7. Савченко О.Я. Дидактика поч. шк.: Підруч. для студ. пед. факультетів / О.Я.Савченко. – К.: Генеза, 2002. – 368с.
8. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе: Учеб. Пособие для вузов / Д.В.Чернилевский. – М.: ЮНИТИ – ДАНА, 2002. – 437с.